

واکاوی علل و انگیزه پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش

مهدی نطق پور^۱ | سلمان توکلی^۲

چکیده

علی‌رغم ادعای دولت‌های اروپایی مبنی بر مبارزه با تروریسم، تعداد زیادی از جوانان اروپایی به گروه تروریستی تکفیری داعش پیوسته‌اند؛ از این رو هدف این پژوهش واکاوی علل و انگیزه پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش است. افزایش فعالیت گروه‌های تکفیری متناسب به سلفیت در جهان اسلام، به ویژه در اروپا که از مذهب برای توجیه اقدامات خود بهره می‌برند و گرایش به تفکرات و فرق ضدشيعی در میان جوانان اروپایی اهل سنت و تلاش جریان‌های سلفی برای دوقطبی کردن جهان اسلام بر مبنای تشدید اختلافات مذهبی در اروپا و همچنین رشد گرایش‌های جوانان اروپایی به گروه‌های تکفیری در اروپا از اهمیت خاصی برخوردار بوده و کمبود اطلاعات کافی در خصوص علل و انگیزه گرایش جوانان اروپایی به داعش در میان مسئولین ذی‌ربط در اروپا و تبیین مکانیزم‌های اثرگذار در جذب جوانان اروپایی به داعش امری ضروری تلقی می‌گردد. پژوهش حاضر به بررسی ویژگی‌های هویتی، ماهیت و مبانی اعتقادی داعش، توزیع جغرافیایی پیوستن جوانان اروپایی به داعش، علل، انگیزه‌ها و مکانیزم‌های پیوستن جوانان اروپایی و همچنین تبعات بازگشت این تروریست‌ها به اروپا با روش توصیفی-تحلیلی می‌پردازد. بر اساس یافته‌های پژوهش، این گونه به نظر می‌رسد که مجموعه‌ای از عوامل از قبیل: بحران هویت و معنویت در غرب، اسلام‌هراسی، فشارها و تبعیض‌های اجتماعی، انگیزه‌های مادی و فقر، نقش سرویس‌های امنیتی غربی، مشکلات روحی و روانی، آموزه‌های داعش حول دو مفهوم جهاد و خلافت، انگیزه‌های دینی و تبلیغات فریبنده داعش از جمله عوامل پیوستن جوانان اروپایی به این گروه تروریستی است. این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش است که «چرا برخی از جوانان اروپایی به داعش می‌پیوندند؟».

کلیدواژه‌ها: تروریسم؛ جوانان اروپایی؛ داعش؛ علل پیوستن؛ مکانیزم جذب

DOR: 20.1001.1.20086121.1401.21.96.3.0

۱. نویسنده مسئول: استادیار گروه مطالعات استراتژیک، پژوهشکده دفاعی امنیتی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

Majid63mo@gmail.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه مطالعات استراتژیک، پژوهشکده دفاعی امنیتی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

مقدمه

با توجه به شکل‌گیری و سازماندهی گروه‌های تروریستی - تکفیری (داعش) توسط محور غربی - عبری - عربی منطقه و گسترش عملیات جنایتکارانه گروه تروریستی «داعش» در برخی از کشورهای عربی، این مسئله بحران بزرگی در غرب آسیا، جهان غرب و اروپا بوده است. توسعه و گسترش اقدامات این گروه علاوه بر غرب آسیا، یکی از مهم‌ترین مقوله‌های جذب جوانان اروپایی توسط گروه‌های تروریستی بوده است و گروه‌های تکفیری داعش، علاوه بر تهدید تمامی کشورهای جهان، عامل تهدید بسیار جدی برای امنیت، اقتصاد، سیاست، اجتماع، فرهنگ و ... در کشورهای اروپایی نیز محسوب می‌شود که در همین راستا شناخت و بررسی دقیق این گروه‌ها و خطرات آن‌ها دارای اولویت فراوان است.

در بدو فعالیت‌های داعش، بسیاری از صاحب‌نظران خرد و کلان سیاست بین‌الملل بر این باور بودند که داعش تنها از ملیت‌های عرب و کشورهای حاشیه خلیج فارس تأمین خواهد شد؛ اما رفته‌رفته حضور سیاه‌پوستان، چشم‌رنگی‌های اروپایی و حتی چهره‌هایی از آسیای مرکزی در میان عناصر این گروه، حکایت از آن داشت که پروژه‌های چندملیتی برای این موضوع در نظر گرفته شده است (آجیلی، هادی، ۱۳۹۴).

گرایش جوانان اروپایی به داعش منجر به افزایش تهدیدات امنیتی برای منافع و امنیت کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی در داخل و خارج از کشورشان شده است. باید دید چگونه می‌شود که برخی از جوانان اروپایی علی‌رغم وجود زندگی آرام و رفاه کامل گذرنامه خود را پاره کرده و بدون توجه به عواقب امنیتی و مرگی که در پیش روی آنان متصور است، دست از تحصیل در دانشگاه‌های معتبر و خانه و کاشانه کشیده و راه دیار غربت را با هدف به اصطلاح جهاد و شهادت پیش می‌گیرد؟ و اساساً علل و انگیزه‌های پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش چیست؟

تمایل برخی از دولت‌های منطقه‌ای و غربی و سرویس‌های اطلاعاتی در حمایت از جریان‌ها و گروه‌های ضد شیعی و حمایت مادی و معنوی از آنان فضای مطلوبی را جهت ایجاد و تعمیق گسست مذهبی در میان مسلمانان جهان و گستراندن منازعات شیعه و سنی در کل جهان اسلام فراهم می‌نماید و عدم توجه به‌موقع و دقیق در این خصوص می‌تواند تهدیدات امنیتی جبران‌ناپذیری

را برای کشور به دنبال داشته باشد؛ لذا شناخت افکار جوانان اروپایی منتسب به داعش و جریان های سلفی مهم بوده و محقق در این مقاله بر آن است تا اهداف زیر به روش توصیفی تحلیلی مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.

- شناخت علل پیوستن جوانان اروپایی به داعش
- بررسی توزیع جغرافیایی پیوستن جوانان به داعش در اروپا
- تبیین تبعات بازگشت این تروریست ها به اروپا
- بررسی مکانیسم جذب جوانان اروپایی به داعش

مبانی نظری

مبانی اعتقادی جوانان داعشی در اروپا

داعش خود را به اصطلاح یک سازمان جهادی می داند که تفکر سلفی را بهترین گزینه برای تغییر حکومت ها و تشکیل حکومت اسلامی در جهان می داند. داعش سعی خود را بر اجرای افراطی احکام اسلام و اعمال مجازات های شدید بر مسلمانان مصروف کرده بود. در واقع با قرائت غلط از آیات قرآن و بعضاً انتخاب گزینشی از سنت نبوی و خلفاء، اقدامات شرارت آمیز انجام می داد. با وجودی که داعش خود را سنی مذهب و تابع سلف معرفی می کند، لیکن اعتقادات دینی و عملکرد آن موجب شده که مؤسسات اسلامی اهل سنت از جمله؛ الازهر مصر و اتحادیه علمای مسلمین از اقدامات آن اعلام براءت کنند و داعش را به یک موجود شیطانی، دشمن اسلام، خوارج زمان و دست پرورده سازمان های جاسوسی آمریکا، انگلیس و رژیم صهیونیستی بدانند. (صدرالحسینی: ۱۳۹۵، ۲۱)

تروریست های غربی داعش بر اساس ویژگی های هویتی و اجتماعی

بر اساس ویژگی های جمعیت شناختی، اقتصادی و اجتماعی تروریست های اروپایی داعش، تخمین زده شده است که ۶ درصد از اعضای خارجی داعش از کشورهای اتحادیه اروپا به این گروه گرویده اند که بسیاری از آنها از مهاجران نسل دوم یا سوم هستند. تعداد بسیار کمی از آنها

از قبل با سوریه ارتباط داشته‌اند و تقریباً ۵۱ درصد از افرادی را که از غرب به داعش پیوسته‌اند، زنان تشکیل می‌دهند (پانتوچی، ۲۰۱۴).

تعداد زیادی از این افراد از طریق مرزهای ترکیه به داعش می‌پیوندند. میانگین سنی افرادی که از کشورهای غربی به داعش پیوسته‌اند بین ۲۹-۱۸ سال است که بسیار جوان‌تر از افرادی هستند که در منازعات قبلی در افغانستان بین ۳۵-۲۵ سال سن داشته‌اند (Ibid).

بر اساس برآوردها، متوسط سن تروریست‌های خارجی داعش از فرانسه، ۲۷ سال و از بلژیک و انگلستان، ۲۳/۵ سال تخمین زده شده است (پانتوچی، ۲۰۱۴).

اکثر تروریست‌های اروپایی داعش بدون هیچ‌گونه آزمایشی بدون هیچ‌گونه آموزش نظامی و یا تجربه قبلی از جنگ به داعش می‌پیوندند (۲۰۱۴، Information From Saudi Officials).

بر اساس برخی از آمارها، بیش از ۶ هزار نفر از ۲۸ کشور عضو اتحادیه اروپا عازم سوریه شده‌اند. در این بین با نگاهی به آمارها در بین کشورهای این منطقه فرانسه با ۱۵۰۰ نفر بیشترین عضو خارجی را در بین گروه داعش دارد و در رتبه‌های بعدی انگلیس، آلمان، بلژیک، سوئد، کشورهای دیگر آمریکایی و استرالیا هستند. باین حال باید توجه داشت که بالاترین اقلیت مسلمان در اروپا در کشور فرانسه، آلمان ساکن بوده و بعد از آن انگلیس بیشترین جمعیت مسلمان اروپا را داراست. در عین حال، نوع ترکیب مهاجران مسلمان در اروپا نیز در پیوستن برخی از آن‌ها به داعش مهم است. چرا که بیشترین مسلمانان فرانسه را، مهاجران آفریقایی تشکیل می‌دهند که از سیاست‌های پاریس ناراضی می‌باشند. بر اساس گزارش دانشگاه علوم کاربردی زوریخ سطح تحصیلات این افراد متغیر است و از افراد بدون مدرک تا افراد دارای مدرک دانشگاهی را دربر می‌گیرند. اما غالب جوانان اروپایی که به داعش می‌پیوندند، از خانواده‌هایی از قشر متوسط جامعه هستند و چشم‌انداز زندگی آن‌ها معقول بوده است (هارود، ۲۰۱۳).

نقش تروریست‌های اروپایی در ساختار داعش

در حالی که شمار دقیق افراد پیوسته به داعش مشخص نیست؛ اما طبق اطلاعات ارائه شده در کتاب «داعش: کشور وحشت» نوشته استرن^۳ و برگر^۴، شمار زیادی از تروریست‌های خارجی

1. Pantucci
2. Harrod
3. Jessica Stern
4. J.M. Berger

فصلنامه مدیریت و پژوهش های دفاعی

اروپایی که به داعش ملحق می شوند به رده بالای این گروه تکفیری راه یافته اند. تروریست های اروپایی در ساختار نظامی و رسانه ای داعش نقش دارند. هر ساختاری که بدین صورت شکل می گیرد، وقتی نیروهای جدید به آن تزریق می شوند، می توانند کارایی گروه را بالا ببرند. افرادی که از اروپا به داعش می پیوندند، دارای تحصیلات و تجربه هایی در حوزه هایی چون رسانه، سینما و ... هستند؛ آن ها این تجربیات را در اختیار داعش قرار می دهند. بخش مهمی از افزایش توان عملیاتی، تکنیکی و تاکتیکی داعش به نیروهای اروپایی وابسته است. بدین صورت که مثلاً متخصصان شیمی می توانند در تولید یا نحوه استفاده از سلاح های شیمیایی به داعش کمک کنند. یا کسانی که تخصص هنری و رسانه ای دارند در حوزه تبلیغی و ترویجی تخصص خود را در خدمت توان رسانه ای داعش قرار می دهند. بدین ترتیب توان عملیاتی و تحرک داعش در سوریه و عراق به کمک نیروهای اروپایی بالاتر می رود (استرن، ۲۰۱۵). به عبارت دیگر، اعضای اروپایی داعش یک قدرت فرهنگی در این گروه تروریستی ایجاد کرده اند. آن ها به واسطه این که نسل تحصیل کرده و متخصص در حوزه های گوناگون هستند، یعنی از یک جامعه کاملاً توسعه یافته ای به یک جامعه در حال توسعه آمده اند، طبیعی است که نقش های استراتژیک^۱ و تخصصی داعش در حوزه رسانه، جذب افراد، شبکه های اجتماعی و حتی در حوزه های مرتبط با جنگ روانی، و حتی جنگ پارتیزانی را به عهده می گیرند. یعنی یک عده از افرادی که اطلاعات خیلی خوبی دارند، حتی در بسیاری از دانشگاه های خوب تحصیل کرده اند به کار گرفته شده اند. اقدامات داعش در برخی از حوزه ها خیلی بالاتر از سطح گروه های تروریستی عادی است. آن ها موفق شدند از ارتش ملی مثل عراق، در برخی از حوزه ها جلوتر بزنند، در شرق سوریه نیز مناطقی را گرفتند. از این رو پیداست که داعش یک گروه صرفاً پارتیزانی نیست و در حوزه های متعدد توانایی جنگیدن، توانایی تبلیغ کردن، توانایی همراه و متقاعد کردن مردم آن مناطق با رعب و وحشت را دارند. در هر صورت تروریست های غربی داعش باعث افزایش توان داعش شده اند و در ارتش داعش جایگاه های بالایی را بر عهده دارند. (همان)

قشر بندی و آمار پیوستن جوانان اروپایی به داعش

درگیری‌های جاری در عراق و سوریه، منجر به پیوستن تعدادی از جوانان اروپایی به داعش شده است. گرایش جوانان اروپایی به داعش منجر به افزایش تهدیدات امنیتی برای منافع و امنیت کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی در داخل و خارج از کشورشان می‌گردد. پیوستن تروریست‌های غربی به داعش، اولین نمونه پیوستن این افراد به درگیری‌های خارج از کشور خودشان نیست. پیشینه تاریخی فراوانی در این زمینه وجود دارد. به عنوان مثال، می‌توان به پیوستن تعدادی از اتباع غربی به افغانستان در جنگ علیه رژیم تحت حمایت شوروی در سال ۱۹۸۰ میلادی (هگ همرا، ۲۰۱۰) و پیوستن آن‌ها به صفوف شورشیان چچنی علیه روسیه در سال ۱۹۹۵ میلادی اشاره کرد (الشیشانی، ۲۰۰۹)؛ اما به دنبال درگیری‌های جاری در عراق و سوریه، تعداد زیادی از تروریست‌های خارجی که قابل مقایسه با قبل نیست، به داعش پیوسته‌اند. در واقع، تعداد تروریست‌های اجاره‌ای که فقط از کشورهای کوچکی مثل دانمارک و بلژیک به داعش پیوسته‌اند از کل تروریست‌های غربی که در درگیری‌ها و مناقشات قبلی به درگیری‌های خارج از کشور خودشان پیوسته بودند، بیشتر است (راند و واسالو، ۲۰۱۴).

ابوبکر البغدادی، رهبر گروه تروریستی داعش، ژوئن سال ۲۰۱۴ میلادی ضمن اعلام خلافت در سراسر عراق و سوریه، خواستار بیعت جهانی کل امت اسلام شد و ایجاد این خلافت را وظیفه‌ای دینی و شرعی توصیف کرد. مجله تبلیغاتی انگلیسی‌زبان داعش موسوم به «دابق» از اتباع مختلف از جمله چچنی، هندی، چینی، سوری، عراقی، آمریکایی، فرانسوی، آلمانی و استرالیایی برای ترویج این خلافت جهانی استفاده می‌کند. در مورد تعداد نیروهای داعش، آمار و ارقام متفاوتی وجود دارد. بر اساس گزارش سازمان ملل متحد ۲۲ هزار نفر تروریست، از ۱۰۰ کشور جهان به داعش در عراق و سوریه پیوسته‌اند و این روند همچنان ادامه داشت (راس، ۲۰۱۵).

سی‌ان‌ان در اوایل سال ۲۰۱۴ میلادی گزارش داد که ایالات متحده تعداد نیروهای مبارز با داعش را بین ۹ تا ۱۸ هزار نفر تخمین می‌زند در اواخر سال ۲۰۱۴ میلادی، سازمان سیا آمریکا اعلام کرد تعداد سربازان داعش بین بیست تا ۳۱۵۰۰ نفر می‌باشد. رامی عبدالرحمن، مدیر

1. Hegghammer
2. Al-Shishani
3. Rand and Vassalo
4. Ross

فصلنامه مدیریت و پژوهش های دفاعی

رصدخانه حقوق بشر در سوریه اعلام کرد، تعداد مبارزان داعش تنها در سوریه بیش از پنجاه هزار نفر است. رئیس ستاد کل روسیه هم پاییز ۲۰۱۵ میلادی اعلام کرد که روسیه تخمین می‌زند، داعش هفتاد هزار نفر نیروی مبارز از کشورهای مختلف دارد. در اواخر ماه اوت ۲۰۱۴ میلادی، هاشم الهاشمی، کارشناس امنیت در بغداد ادعا کرد که داعش صد هزار نفر نیرو دارد و ماه نوامبر سال ۲۰۱۴ میلادی هم مسعود بارزانی رئیس اقلیم کردستان عراق اعلام کرد که برآورد سازمان سیا از تعداد مبارزان داعش بسیار کم بوده و داعش حداقل ۲۰۰ هزار نفر نیرو دارد. بیشتر افرادی که به داعش پیوسته‌اند بین ۱۵ تا ۳۵ سال سن دارند که اکثر آن‌ها از طریق کشور ترکیه که دارای مرز طولانی با سوریه است به داعش ملحق شده‌اند (Ibid).

بر اساس گزارش مرکز بین‌المللی مطالعات افراط‌گرایی و خشونت سیاسی (ICSR)، بیش از ۲۰ هزار نفر تروریست اجاره‌ای به داعش پیوسته‌اند و تعداد آن‌ها همچنان رو به افزایش است که در این میان بیش از شش هزار نفر از این افراد از کشورهای غربی از قبیل، ایالات متحده، اتحادیه اروپا، کانادا، استرالیا و نیوزیلند هستند. همچنین صدها نفر از مبارزان از کشور روسیه هستند، اما اکثر تروریست‌ها از جهان عرب به جنگ داخلی سوریه پیوسته‌اند. تعداد زیادی از آن‌ها جوان و اغلب نوجوان هستند و تعداد زیادی از جوانانی که از کشورهای غیرمسلمان آمده‌اند، به اسلام گرویده‌اند. کلمه جهاد در این افراد ایجاد تعهد مذهبی و حس وظیفه مشترک می‌کند (ICSR، ۲۰۱۵).

تروریست‌های خارجی داعش به تفکیک کشورهای غربی

جمعیت اروپا در سال ۲۰۲۲ حدود ۷۴۸,۲۵۳,۴۲۲ نفر بود (European Countries by population 2022) و بر اساس برآوردهای سال ۲۰۱۵ میلادی، تعداد افرادی که فقط از کشورهای «اروپای غربی» به داعش پیوسته‌اند تقریباً به چهار هزار نفر افزایش یافته است. این آمار، تقریباً دو برابر آمار و ارقامی است که در دسامبر سال ۲۰۱۳ میلادی ارائه گردید. همچنین از برآوردهای مقامات اتحادیه اروپا هم بسیار بیشتر است. بیشترین تعداد تروریست‌ها از کشورهای بزرگ اروپا از قبیل فرانسه، انگلیس و آلمان به داعش پیوسته‌اند. افراد زیادی هم از کشورهای نظیر بلژیک، دانمارک و سوئد به نسبت جمعیتشان به داعش ملحق

■ واکاوی علل و انگیزه پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش

شده‌اند. بر اساس گزارش ICSR، تقریباً حدود یک پنجم از جمعیت تروریست‌های خارجی عضو داعش، از کشورهای اروپای غربی می‌باشند.

جدول ۱: جمعیت تروریست‌های خارجی عضو داعش، از کشورهای اروپای غربی. (Ibid)

ردیف	نام کشور	تعداد به نفر	جمعیت کشور	ردیف	نام کشور	تعداد به نفر	جمعیت کشور
۱	فرانسه	۱۲۰۰	۶۴,۹۹۰,۵۱۱	۸	سوئد	۱۵۰-۱۸۰	۹,۹۷۱,۶۳۸
۲	آلمان	۵۰۰-۶۰۰	۸۳,۱۲۴,۴۱۸	۹	فنلاند	۵۰-۷۰	۵,۵۲۲,۵۷۶
۳	انگلستان	۵۰۰-۶۰۰	۶۷,۱۴۱,۶۸۴	۱۰	ایرلند	۳۰	۴,۴۱۸,۶۹۰
۴	ایتالیا	۸۰	۶۰,۶۲۷,۲۹۱	۱۱	اتریش	۱۰۰-۱۵۰	۸,۸۹۱,۳۸۸
۵	سوئیس	۴۰	۸,۵۲۵,۶۱۱	۱۲	دانمارک	۱۰۰-۱۵۰	۵,۷۵۲,۱۲۶
۶	بلژیک	۴۴۰	۱۱,۴۸۲,۱۷۸	۱۳	اسپانیا	۵۰-۱۰۰	۴۶,۶۹۲,۸۵۸
۷	هلند	۲۰۰-۲۵۰	۱۷,۰۵۹,۵۶۰	۱۴	نروژ	۶۰	۵,۳۳۷,۹۶۲

علل و انگیزه‌های پیوستن جوانان اروپایی به داعش

الف) علل داخلی پیوستن جوانان اروپایی به داعش

۱- بحران هویت، معنویت و توسعه سکولاریسم^۱

در بررسی‌های مطالعات دینی و جامعه‌شناختی، دلایل مختلفی برای توجیه و تبیین این موج جدید اسلام‌خواهی در غرب بیان شده است. مهم‌ترین دلایل این پدیده را به‌طور خلاصه باید در مسائلی چون بحران معنویت، بحران هویت، گسترش بی‌دینی و بحران معنا و تلاش برای یافتن جایگزینی اخلاقی به‌منظور مقابله با معضلات و کمبودهای عاطفی در میان جوانان اروپایی از یک سو و نداشتن حس تعلق و وفاداری به جامعه میزبان از سوی مهاجران در غرب و یا تلاش برای گریزگاهی برای مبارزه با تبعیض‌ها و نژادپرستی‌های آشکار و نهان نسبت به مهاجران مسلمان در شماری از جوامع غربی دانست (آجیلی، هادی، ۱۳۹۴).

این گرایش به نحله‌های مختلف اسلام، بیشتر جوانان را به قرائت‌های اخلاقی معنوی و عقلایی از اسلام سوق می‌دهد؛ اما گاهی اقلیتی از این جوانان چه با انگیزه‌های ایدئولوژیک چه با

فصلنامه مدیریت و پژوهش های دفاعی

مشوق های سیاسی و مالی جذب گروه های تندرو و ستیزه جو و در بدترین حالت آن تروریست های تکفیری می شوند.

۲- ایدئولوژی توحش

شاید جای سؤال باشد که چگونه می شود انسان غربی قرن بیست و یکمی که خود را در اوج رشنالیزم (عقل گرایی) می بیند، ناگهان به جریانی مانند داعش که افکار وحشیانه ای که برگرفته شده از وهابیت- تکفیر است اقبال می کند؟ آرنست در پاسخ می گوید: توتالیتراریسم در نتیجه تخریب عرصه عمومی پیدا می شود و راهی نشان می دهد برای گریز از تنهایی انسان توده ای و بی جهان به جهان قطعیت و ایمان؛ و انسان را از جهان واقعی به دنیای افسانه می برد. توده های مدرن به هیچ واقعیت و تجربه ای باور ندارند و به چشم و گوششان بی اعتمادند و تنها به تخیلات خود ایمان می آورند. به طور کلی گریز توده ها از واقعیت به اسطوره و خیال محصول از بین رفتن روابط اجتماعی است، روابطی که پشتوانه واقع بینی و عقل سلیم است. انسان توده ای واقع گریز و اسطوره گر است و ماده خام لازم برای توتالیتراریسم و ایدئولوژی آن را تشکیل می دهد (پایگاه تحلیلی دیده بان، ۱۳۹۴).

۳- فقر و انگیزه های مادی

این گونه به نظر می رسد که تعدادی از جوانان اروپایی که با فقر، بیکاری و بی سوادی دست و پنجه نرم می کنند و آینده خوبی را برای خود متصور نمی کنند، جذب گروه های افراطی می شوند. از جهتی می توان گفت فراتر از ایدئولوژی ضد شیعی تروریست های داعش، این گروه به نوعی به دنبال جنگی اقتصادی- اجتماعی است. در واقع داعش آسیب پذیرترین بخش های جامعه و طبقات محروم شهری و روستایی را برای عضوگیری خود انتخاب کرده است و افرادی که جذب این گروه می شوند انگیزه های اقتصادی و اجتماعی دارند که البته این موضوع بیشتر در مورد جوانانی که از آسیای جنوب غربی و آفریقا به داعش می پیوندند مصداق دارد (لقمانی، ۱۳۹۴).

داعش مراکزی را در اروپا ایجاد کرده است و تحت لوای مراکز دینی مبادرت به جذب نیرو، امکانات و آموزش های افراطی می نماید. در این مراکزی یک سری امکانات مالی هم به جوانان ارائه می دهند، یعنی حقوق ثابتی را برای آنها در نظر می گیرند و به آنها وعده می دهند که

امکانات مختلف و شرایط ازدواج آن‌ها و ... را فراهم می‌آورند. سیستم آن‌ها بدین صورت است که تبلیغات قوی را در کنار وعده‌های مالی قرار می‌دهند تا جوانان مبتلا به بحران هویت و تحقیر شده در فرهنگ اروپا را تبدیل به نیروهای انتحاری و عملیاتی داعش می‌کنند (همان).

۴- مشکلات روحی روانی و گرایش به خشونت

کالبدشکافی روانی عناصری که به گروه‌های تروریستی تکفیری و افراط‌گرا ملحق شده‌اند، نشان از وجود مشکلات روحی و روانی در بسیاری از آن‌ها دارد، بی‌توجهی محیط چه خانواده و چه جامعه به این افراد و نادیده گرفته شدن آن‌ها مهم‌ترین این مشکلات است که بازتاب آن پوچی و سردرگمی روحی و روانی این افراد است. در چنین شرایطی اندیشه‌های تکفیری، از جمله ایدئولوژی به اصطلاح جهادی این گروه‌ها و فریب‌های نهفته در پس آن‌ها که به پاداش «جهاد» هویت و قالبی مادی می‌بخشد، همچون «نسخه‌ای جادویی و سحرآمیز» عمل کرده و موجبات الحاق و پیوستن آن‌ها به این گروه‌ها را فراهم می‌کند.

مطالعات بسیاری نشان داده، اغلب افرادی که به گروه‌های تروریستی تکفیری ملحق می‌شوند، افرادی هستند که در زندگی با شکست مواجه شده و به بن‌بست رسیده‌اند. افرادی با شخصیتی سرخورده که برای فرار از این ناکامی‌ها و شکست‌ها و سرخوردگی‌ها به مقوله‌هایی همچون اندیشه‌های افراطی و تکفیری روی می‌آورند (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۳).

۵- انگیزه‌های دینی (جهاد و شهادت)

تحریف و سوءاستفاده از جهاد و شهادت یکی از مهم‌ترین عوامل جذب و گرایش به سمت گروه‌های تروریستی و تکفیری است و بخش مهمی از بدنه و نه رأس این گروه‌ها با چنین انگیزه‌ای جذب داعش شده‌اند. این گروه‌ها با نفوذ در میان ملت‌های مختلف و به ویژه ملت‌هایی که اطلاعات دینی اندکی نسبت به اسلام دارند، توانسته است چهره غلطی از اسلام ناب محمدی را به آنان القاء نماید و آنان را به این باور غلط برساند که آنچه تحت عنوان تعالیم افراطی سلفی (تکفیری) بدان اعتقاد پیدا می‌کنند. همان اسلام ناب است که با گرایش به آن، انسان می‌تواند به رستگاری ابدی برسد و در این مسیر هر اقدامی که منجر به کشته شدن وی گردد، شهادت تلقی شده و مستقیم وی را به بهشت ابد و بهره‌مندی از نعمت‌های الهی هدایت خواهد کرد. در این رویکرد تکفیری تصاویر غلطی از اسلام، سنت رسول‌الله (ص) و حوادث تاریخی ارائه می‌شود که

باعث می‌شود تا چنین تصور شود که وحشی‌گری‌هایی که امروزه به نام اسلام صورت می‌گیرد دنباله همان سنت نبوی در مبارزه با کفار و منافقان باشد، لذا آن‌ها نیز این اقدامات خود را در قالب پیروی از سنت اسلام اصیل و سلف صالح، توجیه کرده و دست به هرجایی می‌زنند بدون اینکه بدانند آنچه به آنان به عنوان سنت سلف صالح القا می‌شود سرابی بیش نبوده و حتی ظواهر و نصوص قرآن با آن مخالف می‌باشد (لطیفی، سایت اندیشه قم).

علل بیرونی پیوستن جوانان اروپایی به داعش

۱- جهانی شدن فرهنگ و اثرگذاری آن بر مهاجران مسلمان در غرب

جهانی شدن امری اجتناب‌ناپذیر و تقریباً روندی غیرقابل مهار است. جهانی شدن به معنای افزایش، گسترش و تنوع پدیده‌ها در سطوح جهانی، منطقه‌ای ملی، فراملی و محلی می‌باشد. جهانی شدن از پدیده‌های مهم عصر حاضر است که اختلاف‌نظرهایی در ماهیت علل و پیامدهای آن وجود دارد برخی از دانشمندان کوشیده‌اند جهانی شدن را به عنوان مفهومی اقتصادی تعریف کنند، در حالی که جمعی دیگر به تبیین این مفهوم در چارچوب کلی فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و زیست‌محیطی اخیر پرداخته‌اند (بیلیس و همکاران، ۱۳۸۳). در این میان، بُعد فرهنگی آن از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است.

افزایش اهمیت و تأثیرگذاری اسلام و مسلمانان در جهان غرب، به ویژه در چارچوب اتحادیه اروپا، نتیجه جهانی شدن آن فرهنگ است. در واقع، سیاست‌های یکپارچه‌کننده و ادغامی کشورهای غربی از جمله قدرت‌های اروپایی، با تبعیض آشکار علیه مهاجران مسلمان سازماندهی شده است. این سیاست نه تنها به افزایش خودآگاهی مذهبی مهاجران کمک می‌کند، بلکه زمینه‌توسل برخی از آنان را به اعمال افراطی را نیز به وجود می‌آورد. رشد جمعیت مهاجرین که در آینده ساختار هویتی کشورهای اروپایی را تغییر خواهد داد، مزید بر علت شده است تا راست‌گرایان تندرو در برخی از کشورهای غربی همچون فرانسه، آلمان و ... احساس خطر و نگرانی کنند. اهمیت این امر زمانی بیشتر نمایان می‌شود که بدانیم بیشترین جمعیت مسلمانان مهاجر در همین کشورهای نژادگرا سکونت دارند که در عصر جهانی شدن به منبعی برای تأمین نیروی انسانی گروه‌های تروریستی تکفیری تبدیل شده‌اند (همان منبع).

۲- جنبش توتالیتیر (داعش) محصول توده‌ای شدن جامعه غرب

«هانا آرنه» معتقد است جنبش‌های توتالیتیر ۱ محصول توده‌ای شدن جامعه و ذره‌ای شدن فرد در عامل تکان‌دهنده در پیروزی توتالیتاریسم همان بی‌خویشی هواداران این جنبش است. ویژگی اصلی انسان توده‌ای، انزوا و نداشتن روابط اجتماعی به‌هنگار است؛ بنابراین جنبش‌های توتالیتیر سازمان‌های توده‌ای مشکل از افراد جدا از هم است. به‌عبارت ساده‌تر، «فردگرایی» که مکتب لیبرالیسم بر آن تأکید می‌کند و نتیجه عملی آن در جامعه غرب امروز چیزی جز بی‌هویتی، پوچ‌گرایی و گسست از روابط اجتماعی نیست، یکی از عوامل شکل‌گیری جریان‌های توتالیتیری مانند داعش می‌باشد و افراد بی‌شمار بی‌هویت غربی را به خود جذب می‌کند (بشیریه، ۱۳۹۲).

۳- ارباب و تبلیغات

جنبش‌های توتالیتیر ایدئولوژی یک پارچه‌ای عرضه می‌دارند که بیشتر متناسب با نیازهای ذهن انسان توده‌ای است تا مطابق با واقعیت، و بنابراین ایجاد «هراس» و «تبلیغات» لازمه ایدئولوژی توتالیتیر است. آرنه در این زمینه می‌گوید: «تبلیغات و ارباب دو روی یک سکه را باز می‌نماید. در جهان توتالیتیر، توده‌های بی‌ریشه از راه تخیل محض احساس امنیت می‌کنند و از ضربات بی‌پایانی که زندگی و تجارب واقعی بر انسان و آرزوهایش وارد می‌کند، رهایی می‌یابند. نیروی تبلیغات توتالیتیر در توانایی آن در بستن درهای واقعیت به روی توده‌هاست ارباب، حتی پس از آن که رژیم توتالیتیر به اهداف روان‌شناختی‌شان دست می‌یابد، همچنان ادامه می‌یابد، وحشت واقعی ارباب در این است که بر مردمی یک‌سره مطیع حاکم می‌شود.» (بشیریه، ۱۳۹۲)

این دو عنصر یعنی ارباب و تبلیغات در رأس اقدامات داعش قرار دارد و طبق نظریه آرنه این دو عنصر لازمه ایدئولوژی این نوع جریانات می‌باشد. به‌گونه‌ای که داعش بسیاری از مناطق را از طریق این دو عنصر اشغال کرده است و همچنین عنصر تبلیغات هم در جذب شهروندان اروپایی جهت پیوستن به داعش بی‌تأثیر نبوده است.

باید توجه داشت که جذب جوان اروپایی به داعش نمی‌تواند تک‌عاملی تحلیل شود، بلکه ترکیبی از شرایط اجتماعی و سیاسی و ممزوج شدن آن‌ها با روحیات فردی قشری از جوانان در غرب چنین واکنش رادیکالی را بر می‌انگیزد. ترکیبی از تبعیض‌ها و فشارهای اجتماعی و سیاسی

نسبت به مسلمانان با بحران معنا در کلیت جامعه غربی، برخوردهای زننده و حملات برخی شهروندان اروپایی به ویژه با گرایشات نژادپرستی و گروه‌های اجتماعی ضد مهاجرین با مسلمانان در معابر و اماکن عمومی، در کنار آموزه‌های افراطی که این جوانان آموخته‌اند. این‌ها زمانی که با روحیات خشونت‌طلبانه، یا هیجانی یا عقده‌های درونی افراد قرار می‌گیرد، منجر به شکل‌گیری قشری از جوانان مسلمان اروپایی سمپاد^۱ با داعش می‌شود (همان).

۴- فشار و تبعیض‌های اجتماعی علیه مسلمانان در غرب

بسیاری از کارشناسان امور مهاجران در غرب، از تبعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی که گریبان شماری از خانواده‌های مسلمان در اروپا را گرفته است، علت اصلی پیوستن جوانان آن‌ها به گروه‌های تروریستی مثل داعش به حساب می‌آید. بر اساس این دیدگاه، تبعیض علیه مسلمانان و در پی آن آشنایی با آموزه‌های ایدئولوژیک افراطی دو فاز مختلف ولی پیوسته در مسیر پیوستن برخی از جوانان به گروه‌های افراطی تروریستی تلقی می‌شود.

در واقع افراطی شدن این جوانان، صرفاً در نتیجه آداب و رسوم دینی و تربیت فکری آن‌ها نیست، بلکه ذهن و روان این افراد این‌گونه شکل گرفته که پیوستن به افراطی‌گری و تروریسم نتیجه ناامیدی از روش‌های فکری و فرهنگی و مسالمت‌جویانه و تنها راه مواجهه و مقابله با انواع نابرابری‌ها، تبعیض‌ها و مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در اروپا و آمریکا و جامعه میزبان است. از این جهت باید پرسید که سیستم اجتماعی و آموزشی در نظام دموکراتیک^۲ غرب چه رویکردی در قبال جوانان ۱۵ تا ۲۵ ساله نسل سوم یا حتی چهارم مسلمانان مهاجر داشته که آن‌ها راه اصلاح جهان را از طریق وحشی‌گری و آدم‌کشی جستجو می‌کنند؟ (نفرشی، ۱۳۹۰)

همچنین، مسئله نژادپرستی پنهان مقوله‌ای است که بیشتر متعلق به کشورهای چپ‌گرای آمریکا و بریتانیا است و در مقابل نژادپرستی آشکار، صریح و عریان کشورهای چپ‌گرای آلمان، اتریش، اسپانیا، ایتالیا، سوئیس و فرانسه قرار می‌گیرد. در مقوله نژادپرستی پنهان که عارضه‌ای مورد اذعان دولت‌های غربی نیز بوده و هست، همه قوانین و راهکارهای اجتماعی و سیاسی در جهت مقابله و برخورد با نژادپرستی و مظاهر مختلف آن است، ولی در عمل و زیرپوست جامعه، نژادپرستی به شیوه‌ای عمیق، وسیع و غیرقابل انکار جاری و برقرار است و فرصت‌های برابر و

1. Sampad

2. Democratic

امکانات عادلانه از قربانیان نژادپرستی گرفته می‌شود. قربانیان این رفتار اغلب مهاجران، رنگین‌پوستان و اقلیت‌های قومی، نژادی و دینی و به‌خصوص مسلمانان هستند (همان).
به‌طور کلی جوانان مسلمان اروپایی برای پیوستن به داعش دلایل متعددی دارند. وضع زندگی اجتماعی و معیشتی آن‌ها با تبعیض نژادی در اروپا درگیر است. اینان جوانان نسل دوم یا سوم مهاجران مسلمان از آفریقای شمالی هستند که به کشورهای اروپایی آمده‌اند و در حقیقت به دلیل تبعیضات عمیق اجتماعی در اقدامی واکنشی به داعش پیوسته‌اند (همان).

۶- سرویس‌های امنیتی غربی

نگاهی به شبکه‌های تروریست‌ها در فضای مجازی که بستر آن‌ها در غرب قرار دارد، نشان می‌دهد که داعش هیچ محدودیتی برای تبلیغات و انتشار مطالب خود ندارند و به‌راحتی با همه جهان ارتباط برقرار می‌کنند و بهترین و پیشرفته‌ترین تجهیزات و امکانات رسانه‌ای در اختیار آن‌ها گذاشته می‌شود، این در شرایطی است که نهادهای امنیتی کشورهای غربی که نظارت شدیدی روی مردم دارند و به‌طور گسترده ایمیل‌ها، تماس‌ها و تلفن‌ها را کنترل می‌کنند، به‌راحتی حتی افراد مستعد جنایت را که به‌صورت بالقوه تهدید به‌شمار می‌روند به‌راحتی شناسایی می‌کنند؛ بنابراین این سؤال مطرح می‌شود که چرا سرویس‌های امنیتی غربی جلوی این افراد و پیوستن آن‌ها به گروه‌های تروریستی و سفر به سوریه و عراق را نمی‌گیرند؟ (لقمانی، ۱۳۹۴)

از نظر برخی از کارشناسان، سرویس‌های امنیتی غربی این‌گونه افراد را تهدیدی برای کشورشان می‌دانند که بهترین راه برای خلاصی از آن‌ها اعزام به سوریه یا عراق است. چون هم کشور خودشان را امن می‌کند و هم در راستای اهداف غرب برای دولت سوریه یا عراق مشکل ایجاد می‌کند و این یکی از دلایل تمایل غربی‌ها برای طولانی کردن جنگ و درگیری در سوریه و کشورهای دیگر است، اما اشتباه محاسباتی این سرویس‌های امنیتی، غفلت از تبعات بازگشت تروریست‌ها به غرب بود که فجایعی مانند انفجارهای ماه نوامبر ۲۰۱۵ میلادی را در پاریس به بار آورد.

علی‌رغم اینکه مشخص است که پیوستن جوانان اروپایی به داعش نمی‌تواند بدون وجود شبکه‌های زیرزمینی و نیز تشکیلات منسجم انجام شود، اما سرویس‌های امنیتی غربی تاکنون حتی از کشف یک شبکه جذب نیرو برای داعش خبر نداده‌اند. درعین حال، خدمات‌دهی شبکه‌های

فصلنامه مدیریت و پژوهش های دفاعی

اجتماعی در فضای مجازی به داعش نیز ادامه دارد و این موضوع موید این دیدگاه است که برخی از سرویس های امنیتی غربی در پیوستن جوانان این کشورها به داعش نقش دارند (لقمانی، ۱۳۹۴).

۷- آموزه های داعش (خلافت)

داعش توانسته است نیروهای زیادی را از ده ها ملیت مختلف جذب کند، نیروهایی که از پنج قاره دنیا خودشان را به عراق و سوریه رساندند. تا به عضویت گروه داعش در بیایند. چگونه یک گروه توانسته است که از این همه کشور، عضو جذب کند؟ چرا افرادی که زندگی در اروپا و آمریکا را رها می کنند و به سوریه و عراق می آیند تا در یک شرایط سخت بجنگند و هم کیشان خود را ذبح کنند؟ بخش اعظمی از پاسخ به این سؤال به آموزه های تحریف آمیز داعش درباره خلافت و جهاد بازمی گردد.

۸- خلافت جهانی اسلامی

بسیاری از مسلمانان در کشورهای اسلامی و غربی، یکی از مهم ترین دلایل مشکلات امروز مسلمانان را از بین رفتن خلافت اسلامی و تشکیل حکومت های مستبد و غیراسلامی در کشورهای اسلامی می دانند، برای این گونه افراد تشکیل یک دولت اسلامی راه نجات از مشکلات امروز و مقدمه شروع دوران طلایی تمدن اسلامی است (خبرگزاری ایسنا، تیر ۱۳۹۴).

داعش با توجه به علاقه مسلمانان به تشکیل دولت اسلامی، یکی از مهم ترین اهدافش را تشکیل یک دولت اسلامی بزرگ اعلام کرده است. داعش حتی برای این که مصمم بودن خود را در این زمینه نشان بدهد، سال ها پیش نام خودش را از القاعده عراق به دولت اسلامی عراق تغییر داد (همان).

تبلیغات گسترده جهت دار و تحریف آمیز داعش درباره خلافت، تأثیر غیرقابل انکاری در پیوستن برخی از جوانان اروپایی سرخورده از تحولات فرهنگ غربی، به داعش داشته است.

۹- تحریف مفهوم جهاد و هجرت

داعش در تبلیغاتش بر دو وظیفه معنوی مهم یعنی «هجرت» به معنای مهاجرت به سرزمین خلافت و «جهاد» به معنای پیکار با کفار بیش از هر وظیفه دیگری تأکید می کند. از نظر داعش این شاخه های وظایف دینی برای موفقیت آتی پروژه خلافت داعش بسیار مهم و حیاتی محسوب می شوند.

تأكيد داعش بر مهاجرت، با هدف جذب نيرو صورت مي گيرد كه در اين روند، تمرکز اصلي اش بر جذب شبه نظاميان، پزشكان، معلمان و مهندسان براي «هجرت» به «خلافت اسلامي اش» است. در ايدئولوژي داعش «جهاد» خشونت آميز به عنوان تنها نماد ايمان واقعي تلقى مي شود و داعش در مجله «دابق» بر اين ادعاهايش تأكيد مي كند كه «اسلام دين جنگ است نه صلح» و اجازه «خليفه» بدین معنا است كه «جهاد» قانوني است (خبرگزاري ايسنا، تير ۱۳۹۴).

در اندیشه تكفيري، مسئله جهاد از يكي از مباحث فروع دين اسلام، به يكباره به اصلي درجه اول بدل مي شود؛ به گونه اي كه ادعا مي شود شهادت در راه جهاد فريضه اي بنيادين است كه پذيرش ساير اصول دين (حج، روزه، نماز و ...) منوط به اجرا و پذيرش اصل جهاد و شهادت است. در حقيقت اين تفسير از اسلام، اظهار ايمان به خدا و پيامبر را با جهاد برابر مي داند (جمالي، ۱۳۹۰: ۱۶۳).

تبليغ گسترده اين ايده هاي جذاب و تحريف آميز در شبکه هاي مجازي يكي از دلایل پيوستن برخي از جوانان اروپايي به داعش مي باشد.

۱۰- خشونت ها، هيجان و جاذبه هاي جنسي

از زمان اعلام موجوديت و تشكيل گروه تروريستي تكفيري داعش، بهره برداري از احساسات و عواطف جنسي دوران جواني و تحريك اين احساسات يكي از مهم ترين ابزارهاي گروه هاي تروريستي تكفيري از جمله «داعش» جهت جذب نيروي انساني، به ويژه در ميان جوانان كشورهاي غربي بوده است. تبليغات گسترده داعش پيرامون جهاد نكاح نيز با اين هدف صورت مي گيرد. داعش بيش از هر عامل ديگري از انگيزه هاي جنسي براي جذب نيرو و ملحق كردن آنها به صفوف خود استفاده مي كند. اين عامل بيش از هر عامل ديگري در جذب عناصر تروريستي خارجي به اين جهت كه به راحتی به خواسته هاي شهواني و جسماني آنها در تعرض و تجاوز به زنان ماهيت و قالبی مشروع می بخشد، تأثیر داشته است. به اين ترتيب مي توان گفت، گروه تروريستي تكفيري همچون داعش به خوبي مي دانند كه چگونه با تمرکز بر انگيزه هاي قواي جنسي جوانان در پوشش به اصطلاح «جهاد» و «جهاد نكاح» از آنها بهره برداري كنند.

فرایندها، ابزارها و مکانیسم های رسانه ای گروه تروریستی تکفیری داعش در اروپا برای جوانان

برخی از فرایندها، ابزارها و مکانیسم های رسانه ای داعش برای جوانان در حوزه جوامع غربی به شرح ذیل است:

داعش و استفاده ابزاری از رسانه ها

گسترش به شدت فرایندها رسانه های نوین سبب شده است اطلاعات و مسائل سیاسی، اساساً در نهاد و حوزه رسانه ها نمایان شوند، به گونه ای که گاه احساس می شود بیرون از دنیای رسانه ها فقط حاشیه هایی از سیاست را می توان یافت، اما نکته مهم این است که در چنین وضعیتی، تولیدات رسانه ها را خود آن ها مشخص نمی کنند، بلکه یک فرایند اجتماعی سیاسی باز و غیرقطعی وجود دارد که منطبق سیاست را در چارچوب رسانه های الکترونیک بازنمایی می کند؛ هرچند رسانه ها نیز اغلب، به دلیل وجود پیچیدگی های سیاسی، باید مانند سیاست، تغییر چهره دهند تا هماهنگی لازم میان این دو نهاد برقرار شود. فناوری اطلاعات به طور اعم و گسترش اینترنت به طور اخص، به طرز معناداری یکی از ویژگی های رایج جهانی شدن اند. این ویژگی رایج بر جوامع و کشورهای جهان تأثیر عمده ای گذاشته است؛ از همین رو، جهانی شدن امنیت با گسترش تهدیدها در دنیای سایبر و دغدغه مشترک کشورها درباره این تهدیدها معنا و مفهوم جدیدی یافته است. گسترش انقلاب ارتباطات، پیدایش شبکه ها و جنبش های نوین اجتماعی موجب شده است نئوسلفی گری افراطی در جهان گسترش بی سابقه ای یابد. به سخن دیگر، نئوتکفیرسم مجازی بدون نیاز به یک مرکز ساماندهی، به صورت شبکه ای از (امارت های اسلامی مجازی) فعال شده است. جریان های تکفیری، به ویژه داعش به صورت گسترده ای از عصر دیجیتال بهره می برد. این جریان، کارشناسی های بسیاری در زمینه هک کردن تارنماها دارد. این کارشناس ها می توانند به شبکه های امنیتی و اطلاعاتی کشورها رخنه کنند (نجات پور، ۱۳۹۳).

داعش بر خلاف القاعده و طالبان، در شبکه های اجتماعی همچون «توییتر (Twitter)» و «فیس بوک (FaceBook)» فعال بوده است. بسیاری از اعضا و هوادارهای این گروه هک، صدها حساب در شبکه توییتر دارند. آن ها در این حساب ها به صورت شبانه روزی اخبار و تصویرهای خوشنوت های نظامی و عملیات های انتحاری داعش را منتشر می کنند. از آنجا که رسانه ها در عصر

ارتباطات بیشترین تأثیرگذاری را بر افکار عمومی دارند، مهم ترین بستر برای پیشبرد هدف های سیاسی، نظامی، اجتماعی و فرهنگی اند. فعالیت آزادانه و گسترده گروه ها در شبکه های اجتماعی دستیابی به اهداف را تسهیل می کند. در چند دهه گذشته، گروه های افراطی فراوانی در منطقه ظهور و بروز کرده اند. بی شک هیچ کدام از آن ها مانند داعش در فضای رسانه ای حضور نداشته است. (همان)

اینترنت و رسانه های مجازی سرعت تأثیرگذاری بر افکار عمومی را دوچندان کرده اند؛ زیرا فضاهای مجازی مراجعه کنندگان و مخاطبان بسیار زیادی از تمامی قشرها دارند. گروهک تروریستی داعش، از همان آغاز فعالیت های خود، رسانه های گوناگون را برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی به خدمت گرفته است. با وجود آنکه گروه های تروریستی پیش از داعش نیز برای دستیابی به هدف های خود از شبکه های ارتباطی استفاده کرده اند، آمارها حاکی است که برخلاف گروه های پیشین، داعش به خوبی توانسته است از امکانات رسانه ای موجود، برای پیشبرد اهداف خویش بهره برد. استفاده گسترده گروهک داعش از رسانه های مجازی و اینترنت، سبب شده است برخی تحلیلگران اینترنت را «زمین بازی اصلی داعش» بنامند (صابر، ۱۳۹۳).

اهداف داعش از فعالیت های رسانه ای

داعش با استفاده از رسانه، سه جریان عمده را ارسال می کند؛ از سویی با نمایش و انتشار جنایت ها و اقدامات وحشیانه خود در فضای رسانه ای و به ویژه اینترنت و شبکه های مجازی، به دنبال ترس و دلهره انداختن در دل مردم است. از سوی دیگر با انتشار و پخش پیشروی ها و به اصطلاح فتوحات خود در فضای وب، تلاش می کند قدرتمند بودن خود را القاء کند. سومین جریان رسانه ای داعش، انتشار و نمایش برخی صحنه های انسان دوستانه است که در تعارض کامل با جریان اول قرار می گیرد. داعش می کوشد با این رفتار دوگانه و پر از تناقض، از سویی قدرت نمایی کند و از سوی دیگر، در میان مردم جهان به محبوبیت نسبی دست یابد. برای مثال داعش هم زمان که تصویر جنایت ها، سرهای بریده شده و اجساد قتل عام شده را در فضای مجازی پخش می کند، تصویرهایی از خودشان در حال شیر دادن به بچه گربه ها یا بازی کردن با کودکان و پخش کردن بستنی و پشمک در میان آن ها نیز انتشار می دهد (مجدی زاده، ۱۳۹۳).

توییت؛ مهم ترین ابزار رسانه‌ای داعش

توییت را می توان مهم ترین ابزار رسانه‌ای داعش برای تبلیغ و همچنین جذب جوانان از کشورهای غربی دانست. جالب آنجاست که داعشی‌ها در توییت نخست به زبان انگلیسی و در حجمی بسیار کمتر از آن به زبان عربی، توییت های خود را می فرستادند. البته هر حساب کاربری توییت که در خدمتشان است مدتی به ارسال اخبار ادامه می دهد و سپس ناگهانی از کار می افتد، درحالی که با پایان یافت عمر یک حساب کاربری داعشی در توییت، حساب کاربری دیگری را فعال می کنند (مجدی زاده، ۱۳۹۳).

در توییت انتشار اخبار با سرعت بسیار زیاد ممکن است؛ همچنین این شبکه به تمامی رسانه‌های خارجی دسترسی دارد. افزون بر این دو ویژگی، از آنجا که مخاطبان داعش در توییت بیشتر آمریکایی‌ها و انگلیسی‌ها هستند و آمریکایی‌ها و انگلیسی‌ها در توییت بیش از شبکه‌های اجتماعی دیگر فعالیت می کنند، این شبکه گزینه مناسب تری برای داعش است. جی ام برگر، کارشناسی که فعالیت های داعشی‌ها را در شبکه‌های اجتماعی رصد می کند، گفته است: «داعشی‌ها از هزاران حساب کاربری در توییت برای انتشار عقاید خود استفاده می کند». برخی خود را شبه نظامی جا می زنند و برخی دیگر مدعی می شوند حامی آن‌ها هستند و ارتباطی با داعش ندارند تا به این ترتیب، جلوی بسته شدن حساب کاربریشان را بگیرند (مجدی زاده، ۱۳۹۳).

تبعات بازگشت این تروریست‌ها به اروپا

اکثر افرادی که از جنگ در سوریه و عراق بازمی گردند، بالقوه تهدید تروریستی برای غرب می باشند، مشکل اینجاست که چگونه افرادی که می توانند ایجاد تهدید کنند، شناسایی شوند؟ بسیاری از این تروریست های خارجی در سوریه هر چه بیشتر رادیکالیزه شده و آماده عملیات تروریستی انتحاری هستند. مهاجرت قابل توجه افرادی از کشورهای اروپایی به مناطق درگیری برای آنچه «جهاد» خوانده می شود، نگرانی های زیادی را برای مقامات اروپایی ایجاد کرده است. این نگرانی زمانی بیشتر می شود که خبرهای مبنی بر بازگشت این افراد درحالی که رادیکال تر شده و دست هایشان به جنایت آلوده است منتشر می شود. کارشناسان امنیتی معتقدند که تروریست های غربی عضو داعش پس از بازگشت به خانه های خود، بیشتر از هر جای دیگری کشورهای غرب اروپا را مورد حمله خود قرار می دهند (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی).

حضور هزاران شهروند فراسوی، انگلیس، اتریشی، آلمانی و ... در بین تروریست‌های داعش ترس و وحشت شدیدی در دستگاه‌های امنیتی غرب به وجود آورده است. عدم مهار این افراد در بدو خروج آن‌ها از کشور و حتی ترغیب غیرمستقیم آن‌ها نسبت به جنگ با ارتش سوریه، بالای جان مسئولین امنیتی اتحادیه اروپا شده است. حوادث تروریستی نوامبر ۲۰۱۵ میلادی فرانسه نشان داد که هر یک از این تروریست‌ها در صورت بازگشت به غرب می‌تواند مرزهای شینگن را زیر پا گذاشته و در هر نقطه‌ای از اروپا عملیات تروریستی صورت دهند. مهم‌ترین که برخی از این تروریست‌های دارای تابعیت اروپایی، هنوز از سوی دستگاه‌های امنیتی غرب شناسایی نشده‌اند. برخی از این افراد از طریق کشورهای ثالث مانند ترکیه وارد سوریه و عراق شده‌اند. در چنین شرایطی شناسایی آن‌ها از سوی دستگاه‌های امنیتی غرب بسیار دشوار است (همان).

هم‌اکنون دستگاه‌های امنیتی غرب با دو خطر موازی مواجه هستند. یکی گروه‌های راست‌گرای افراطی و دیگری تکفیری‌های دارای تابعیت اروپایی که پس از مدت‌ها ناکامی و سرگردانی در خاک سوریه و عراق مسیر بازگشت به منطقه شینگن را در پیش گرفته‌اند. از این‌رو بحران امنیتی پیش‌روی غرب جدی و مواجهه با آن نیز سخت و دشوار خواهد بود. در این میان اعضای اتحادیه اروپا و حوزه شینگن باید هزینه بسیار هنگفتی را در جهت پیشگیری از وقوع حملات تروریستی داعش و تکفیری‌ها در خاک خود پردازند (همان).

علی‌رغم اینکه مشخص است که پیوستن جوانان اروپایی به داعش نمی‌تواند بدون وجود شبکه‌های زیرزمینی و نیز تشکیلات منسجم انجام شود، اما سرویس‌های امنیتی غربی تاکنون حتی از کشف یک شبکه جذب نیرو برای داعش خبر نداده‌اند.

بازگشت تروریست‌های داعش به کشورهای خود در اروپا، نه تنها می‌تواند به گسترش افکار تکفیری آن‌ها در مناطق حساس اروپا از جمله بالکان کمک کند، بلکه می‌تواند به تشکیل سلول‌های تروریستی در خاک اروپا سرعت بخشد. به عبارت دیگر، با بازگشت نیروهای آموزش دیده داعش به قلب اروپا، این قاره تهدیدات امنیتی فزاینده‌ای را متحمل خواهد شد. این نیروهای آموزش دیده هر کدام می‌توانند به‌سان بمب محرک عمل کنند. برخی از عملیات داعش باهدف تخریب یا ضربه‌زدن به اروپا صورت می‌گیرد، برخی از اعضای اروپایی داعش اعتراف

کرده اند که «داعش به ما گفته است که لازم نیست در سوریه و عراق بیایید، همان جا جهاد کنید» (همان).

حوزه های فعالیت گروه تروریستی تکفیری داعش در اروپا

حوزه سیاسی

ناآرامی ها بیداری اسلامی در سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ یک نیروی اسلام گرای سیاسی جدید را به صحنه آورد. این جریان سلفی بود که پس از انقلاب ۲۵ ژانویه مصر به میدان آمد و به شدت برای رسیدن به قدرت با جریان های دیگر به رقابت پرداخت. این مسئله روی فعالیت جریان های سلفی اروپا به ویژه در آلمان، فرانسه، بلژیک، هلند، اسپانیا و انگلیس تأثیر گذاشت. فعالیت جریان سلفی در اروپا شامل فعالیت های تبلیغاتی از جمله پخش دو میلیون نسخه قرآن با ترجمه های مختلف بود. فعالیت سلفی ها موجب تشکیل مجمع هایی مانند مجموعه (برای شمال راین) شده و در افکار عمومی آلمان تأثیر تحریک آمیز و جدال برانگیزی داشته است. این مجمع سلفی جهادی و اوج گیری فعالیت آن سبب برخوردهایی با مجموعه های راست افراطی در آلمان شد و موجب ترسیم کاریکاتورهای اهانت آمیز بر ضد اسلام در این کشور شد.

بررسی اصلی ترین انتشارات القاعده از جمله نشریه (صدی الملاحم) و (طلایع خراسان) ثابت می کند که نظریه ایوانز کارشناس (ام ای ۵) ویژه مبارزه جاسوسی در انگلستان درست بوده است که مدعی است القاعده همواره در جنبش های بیداری اسلامی حضور داشته است. این تازگی ندارد بلکه کاملاً با روش بن لادن و ایمن الظواهری هماهنگ است. القاعده هم از شیوه جهاد و جهاد نرم استفاده می کند که با تبلیغ آغاز می شود. فقه القاعده و ایدئولوژی آن به تغییر ایمان دارد چنان که عطیه الله در نشریه (طلایع خراسان) بدان اشاره می کند.

به عنوان مثال، گزارش آژانس اطلاعات و امنیت هلند نشان می دهد که برخی از مساجد هلند عمومی نیستند و همه تشکل های عربی - اسلامی نمی توانند از آن ها استفاده کنند بلکه به مساجد مراکشی ها، ترک ها و پاکستانی ها تقسیم می شوند. نقش این مساجد تنها به مناسک دینی محدود نمی شود و به پایگاه و مراکزی تبدیل شده اند که به تولید و ترویج تفکر جهادی - تکفیری و ترویج نفرت و انزجار از نظام های لائیک و دموکراتیک می پردازند.

پدیده سلفی‌گری در هلند هم‌زمان با رشد و جذب اعضا، جماعت‌های جدیدی ایجاد کرد که در عرصه سیاسی نیز فعال بودند و گرایش‌های افراطی داشتند مانند (الشریعه من اجل هولندا)؛ (دین به خاطر هلند) و جماعت خلف القصبان؛ (جماعت پشت میله‌ها) این دو جماعت با همکاری جنبش (استریت دعوه)؛ (تبلیغ خیابانی) از فضای باز آزادی بیان استفاده کردند و به ترویج افکار و گرایشات دینی و ایدئولوژیک پرداختند، به گونه‌ای که کنفرانس‌های مطبوعاتی برگزار کردند و برجسته‌ترین روزنامه‌نگاران خود را معرفی کردند، در ادامه دست به تظاهرات و تحرکات اعتراض‌آمیز زدند که برخی از آن‌ها پیامدهای سیاسی و امنیتی به دنبال داشت. پس از این فعالیت‌ها سرویس‌های امنیتی و پلیس مجبور شدند برای تضعیف این پدیده تدابیر مخصوصی را پیاده کنند. مثلاً در ژوئن ۲۰۱۲ یکی از اعضای جماعت (الشریعه من اجل هولندا) را بازداشت کردند، زیرا وی کنفرانسی مطبوعاتی برگزار کرده و در آن (خیرت ویلدر) رئیس حزب ملی آزادی را افراطی و مخالف اسلام معرفی کرده و خواستار برخورد جدی با وی شده بود (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل‌گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی).

حوزه اجتماعی

برخی از گروه‌های سلفی در اروپا از جمله گروه‌های سلفی در هلند به پویایی و فعالیت مستمر معروف‌اند، آن‌ها سبک عملکرد خود را با اصول ثابت و به صورت سازمان‌یافته تغییر می‌دهند؛ اصول ثابتی که شیوه تفکر اعضا و حامیانشان بر آن مبتنی است. علاوه بر این ابزاری که در سطح تبلیغ تفکر یا جذب اعضا و فراهم ساختن زمینه‌های مناسب و ایمن به کار می‌برند نیز تغییر و پیشرفت داشته است. وجه تمایز اعضای گروه‌های سلفی نسبت به گروه‌های دیگر این است که افراد و مؤسساتشان استقلال مالی دارند. اما باید اذعان نمود که تفکر سطحی و ساده این گروه‌ها باعث شده است تا برای نسل دوم و سوم جوانان مسلمان و کسانی که به اسلام گرویده‌اند جذابیت بیشتری داشته باشند.

جماعت‌های سلفی و اعضای آن استفاده از فناوری دیجیتال مدرن را به خوبی می‌دانند، رسانه‌ها را به صورت هوشمندانه و با زبانی به کار می‌برند که عموم مردم آن را می‌فهمند، علاوه بر این برخی از جماعت‌ها، نهادها و وبسایت‌هایی در اختیار دارند که بودجه آن‌ها از کمک‌های خارجی تأمین می‌شود. این جماعت‌ها در اروپا در برگزاری کنفرانس‌ها و همایش‌های بین‌المللی

استعداد شگفت انگیزی دارند، علما و شیوخ برجسته کشورهای اسلامی و عرب خلیج فارس و در رأس آنها عربستان سعودی در این همایش ها شرکت فعال دارند، علاوه بر این در شبکه سازی اجتماعی و تحکیم روابط بین افراد خود در سطحی گسترده بسیار توانمند هستند. از این رو امکان نفوذ عوامل خارجی را به صفر رسانده اند (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی).

حوزه اقتصادی

جماعت های سلفی در اروپا از حمایت مالی گسترده نهادهای رسمی، انجمن ها خیریه و کارگزاران برجسته کشورهای خلیج فارس برخوردار هستند و مقامات سیاسی و امنیتی این کشورها توجه ویژه ای به این حمایت ها دارند. پول های عربستان، قطر و امارات به انجمن های اسلامی در اروپا سرازیر شده و میان تشکل های اسلامی اختلاف عمیقی ایجاد کرده که در برخی از موارد به نزاع های لفظی نیز کشیده شد به گونه ای که در رسانه ها نیز بازتاب داشت. به عنوان مثال از برجسته ترین مسائلی که واکنش های رسمی، اجتماعی و رسانه ای به دنبال داشت و در محافل دولتی آمستردام نگرانی ایجاد کرد، این بود که قطر برای (نصر الدمنهوری) در شهر روتردام ساختمانی به ارزش ۱/۷ میلیون یورو خریداری کرد. الدمنهوری مدیر اجرایی مؤسسه است. منابع امنیتی نسبت به اطلاعاتی مبنی بر تصمیم قطر برای تبدیل این ساختمان به مرکز آموزش - اسلامی ابراز نگرانی کردند. یا در موارد دیگری «دوریس فیالا» عضو شورای ملی و معاون رئیس هیئت سوئیس در مجمع پارلمانی شورای اروپا با اشاره به این مسئله گفت: «ساده لوحانه است که بگوییم مسائل اقتصادی مساجد سوئیس هیچ مشکلی ندارد، ما اصلاً خبر نداریم چه کسانی در کجا سرمایه گذاری کرده اند و هیچ شفافیتی در این رابطه وجود ندارد. هر ساله مبالغ هنگفتی پول از کشورهای حاشیه خلیج فارس و خصوصاً عربستان به سوئیس وارد می شود.» وی اعلام کرد مهم ترین اسپانسر در این میان رژیم آل سعود می باشد (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی).

حوزه فرهنگی

طی سه دهه گذشته سازمان‌های اسلامی وابسته به رابطه العالم اسلامی در اروپا تأسیس شده‌اند. این سازمان‌ها که از وضعیت مالی قابل توجهی برخوردار بوده و کلیه هزینه‌های آن‌ها توسط مراکز تبلیغی عربستان پرداخت می‌شود معمولاً در برنامه‌های خود از جمله برگزاری مراسم و مناسبت‌های دینی به صورت مستقیم از آیین وهابیت تبلیغ می‌کنند. علاوه بر آن رابطه العالم اسلامی با صرف هزینه‌های کلان از نفوذ قابل توجهی در شورای عالی امور مسلمانان اروپا برخوردار است و رؤسای این سازمان‌ها که نماینده رسمی مسلمانان در مقابل دولت می‌باشند در زمره هواخواهان آیین وهابیت به شمار می‌روند.

به عنوان مثال یکی از مهم‌ترین مراکز فرهنگی عربستان در انگلیس دفتر «سازمان رابطه العالم اسلامی» در لندن می‌باشد این ساختمان در خیابان GOODGE شماره ۴۶ با شماره تلفن ۰۲۰۷۶۳۶۷۵۶۸ به ثبت رسیده است. این ساختمان در چهار طبقه ایجاد شده و طبقه اول آن نمازخانه و بقیه اداری هستند (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل‌گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی). این مرکز دارای یک نمایشگاه دائمی قرآن کریم بوده که ترجمه قرآن به بسیاری از زبان‌های زنده دنیا در آن موجود و به علاقه‌مندان فروخته می‌شود. این مرکز همچنین دارای یک بخش پزشکی می‌باشد که در آن به‌طور رایگان خدماتی نظیر تزریق آمپول، گرفتن فشارخون و ... ارائه می‌شود (همان).

نمونه‌ای از فعالیت‌های فرهنگی سلفی‌ها در برخی کشورهای اروپایی:

- ۱- مسجد FUENGLORIA: این مسجد در سال ۲۰۰۷ توسط سازمان رابطه العالم اسلامی در ایالت مالاگا ساخته شده و هدف از ساخت آن توسعه افکار و عقاید سلفی‌گری می‌باشد.
- ۲- مسجد و مرکز فرهنگی نیس (NICE): این مسجد و مرکز اسلامی در شهر نیس فرانسه افتتاح شد. افتتاح این مرکز بیش از ۱۵ سال به تأخیر افتاده بود. زیرا مقامات مسیحی این شهر با ساخت و افتتاح آن مخالف بودند و معتقد بودند که هدف از ساخت این مرکز اسلامی گسترش شریعت اسلام و خطری بالقوه برای مسیحیت می‌باشد. در نهایت با پادرمیانی (فیلیپ پادریل) شهردار وقت این اتفاق افتاد. این مرکز از جمله مراکز مهم گسترش سلفی‌گری در فرانسه می‌باشد.

۳- مسجد گوتنبرگ: این مسجد با هزینه عربستان سعودی در سال ۲۰۱۱ در شهر گوتنبرگ سوئد افتتاح شد. ساخت این مسجد که ۲۰۰ متر مساحت دارد ۶۷ میلیون دلار هزینه در برداشته است که تماماً توسط عمال آل سعود پرداخت شده است. امام جماعت این مسجد شیخ عبدالرشید محمد نام دارد که تحصیل کرده عربستان می باشد. ناگفته خود پیداست که هدف از ساخت این مسجد آموزش تعالیم سلفی و وهابیت در سوئد می باشد (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی).

حوزه امنیتی

سرویس امنیتی برخی از کشورهای اروپایی از جمله بلژیک، این حقیقت را گوشزد کرده بود که کسانی که خواستار بازگشت به اسلام ناب هستند، نفوذشان را روی عموم مسلمانان این کشور افزایش داده اند. انفجارهای مارس ۲۰۱۶ در بروکسل که شامل سه عملیات انتحاری در فرودگاه و مترو بروکسل بود، به کشته شدن ۳۲ نفر و زخمی شدن حدود ۱۰۰ نفر انجامید، داعش در آن سال مسئولیت این انفجارها را بر عهده گرفت، به دنبال آن دولت سلسله تدابیر امنیتی علیه تمامی جریان های سلفی اتخاذ کرد. «روی وروت» نخست وزیر وقت این کشور گفته بود: «برخی از مناطق بلژیک به شدت به سم وهابیت مسموم شده است و مقامات محلی در برابر افزایش اسلام وهابی در این کشور مسئول هستند.» گزارشی که وزارت کشور بلژیک تهیه کرده نسبت به افزایش تعداد سلفی ها، افزایش مراکز اسلامی و مساجد آن ها هشدار می دهد. در این گزارش آمده است که سرویس تبلیغاتی وهابی به صورت روزافزون بر بسیاری از «دارالعباده» ها سیطره یافته است و هم زمان تعداد ائمه منتسب به تفکر وهابی نیز در حال افزایش است. نیروهای امنیتی در سال ۲۰۱۹ ده ها فرد وابسته به گروه (الشریعه من اجل بلجیکا) و (الشریعه فور بلجیوم) را بازداشت کردند. به دنبال این دستگیری ها سرویس امنیتی نسبت به حضور هزاران سلفی که ممکن است ثبات و امنیت را به خطر بیندازند هشدار داد. (بولتن ویژه؛ بررسی، مطالعه، شکل گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی).

تجزیه و تحلیل

علل و انگیزه سیاسی پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش چیست؟

به نظر می‌رسد که در غرب، منبع اصلی نیروگیری داعش از میان جوانان ناراضی اروپا است؛ جوانانی که خاستگاه پایین طبقاتی دارند و محرومیت‌های اجتماعی و سیاسی آن‌ها را می‌آزارد. لیکن بعید می‌نماید که داعش امکان گسترش در جغرافیای اروپا را داشته باشد. چراکه ایدئولوژی داعش جذابیت عمومی میان شهروندان اروپایی ندارد و مضافاً آنکه اقدامات ددمشانه داعش، موجی از انزجار علیه آن‌ها ایجاد کرده است. در حال میزان اراده کشورهای غربی برای مقابله با داعش، نقش تعیین‌کننده‌ای در چشم‌انداز پیوستن جوانان اروپایی به داعش خواهد داشت.

در صورتی که کشورهای غربی، تیز تروریسم خوب و بد را کنار بگذارند و از مبارزات دولت قانونی دولت‌ها درگیر جنگ با داعش حمایت کنند، داعش در سوریه تضعیف شده و تهدیدی برای اروپا نیز نخواهد داشت؛ اما در صورتی که غرب با سیاست‌های دوگانه خود به حمایت از تروریست‌ها ادامه دهد، پیوستن جوانان اروپایی به داعش نیز کم و بیش ادامه خواهد یافت و با بازگشت این جوانان، احتمال تکرار حوادث تروریستی نوامبر ۲۰۱۵ میلادی پاریس وجود خواهد داشت.

در مجموع، سرخوردگی‌های سیاسی و عدم‌پذیرش اسلام و مسلمانان در جوامع و دولت‌های غربی و فشار بر مسلمانان و آرزوی تشکیل دولت مستقل اسلامی در اذهان آن‌ها از دیگر عوامل سیاسی پیوستن جوانان اروپایی به داعش است.

علل و انگیزه اجتماعی پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش چیست؟

درواقع باید توجه داشت که جذب جوان اروپایی به داعش نمی‌تواند تک‌عاملی تحلیل شود، بلکه ترکیبی از شرایط اجتماعی و سیاسی و ممزوج شدن آن‌ها با روحیات فردی قشری از جوانان در غرب، چنین واکنش رادیکالی را بر می‌انگیزد. ترکیبی از تبعیض‌ها و فشارهای اجتماعی نسبت به مسلمانان با بحران معنا در کلیت جامعه غربی، برخوردهای زننده و حملات برخی شهروندان اروپایی به‌ویژه با گرایش‌های نژادپرستی و گروه‌های اجتماعی ضد مهاجرین با مسلمانان در معابر و اماکن عمومی، در کنار آموزه‌های افراطی که این جوانان آموخته‌اند. این‌ها زمانی که با روحیات خشونت‌طلبانه، یا هیجانی یا عقده‌های درونی افراد قرار می‌گیرد، منجر به شکل‌گیری قشری از

جوانان مسلمان اروپایی سمپاد با داعش می شود. بحران هویت، معنویت و توسعه سکولاریسم یکی از مسائلی است که همواره مورد توجه مسائل اجتماعی در اروپا و غرب است. در بررسی های مطالعات دینی و جامعه‌شناختی، دلایل مختلفی برای توجیه و تبیین این موج جدید اسلام‌خواهی در غرب بیان شده است. مهم ترین دلایل این پدیده را به طور خلاصه باید در مسائلی چون بحران معنویت، بحران هویت، گسترش بی دینی و بحران معنا و تلاش برای یافتن جایگزینی اخلاقی به منظور مقابله با معضلات و کمبودهای عاطفی در میان جوانان اروپایی از یک سو و نداشتن حس تعلق و وفاداری به جامعه میزبان از سوی مهاجران در غرب و یا تلاش برای گریزگاهی برای مبارزه با تبعیض‌ها و نژادپرستی‌های آشکار و نهان نسبت به مهاجران مسلمان، ایدئولوژی توحش، جهل نسبت به اسلام، مشکلات روانی و گرایش به خشونت، آموزه‌های داعش (خلافت) و ... در شماری از جوامع غربی وجود دارد و به عنوان مسائل اجتماعی روز در جذب جوانان اروپایی به داعش محسوب می شود.

علل و انگیزه اقتصادی پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش چیست؟

این گونه به نظر می رسد که تعدادی از جوانان اروپایی که با فقر، بیکاری و بی سوادی دست و پنجه نرم می کنند و آینده خوبی را برای خود متصور نمی کنند، جذب گروه‌های افراطی می شوند. از جهتی می توان گفت فراتر از ایدئولوژی ضد شیعی تروریست‌های داعش، این گروه به نوعی به دنبال جنگی اقتصادی است. در واقع داعش آسیب پذیرترین بخش‌های جامعه و طبقات محروم شهری و روستایی را برای عضوگیری خود انتخاب کرده است و برخی از افرادی که جذب این گروه می شوند انگیزه‌های اقتصادی دارند.

آنچه مسلم است فقر یکی از عوامل پیوستن جوانان اروپایی به داعش است؛ ولی واقعیت این است که فقر تنها عامل پیوستن برخی از جوانان اروپایی به داعش نیست و در این خصوص نمی توان تک علتی به موضوع نگاه کرد. شکاف‌های طبقاتی، نابرابری اقتصادی، گسترش مادی گرایی، تبعیض شغلی، درآمدی، ناامیدی از بهبود شرایط زندگی می تواند از دیگر عوامل اقتصادی جذب جوانان اروپایی به داعش باشد.

علل و انگیزه فرهنگی پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش چیست؟

افزایش اهمیت و تأثیرگذاری اسلام و مسلمانان در جهان غرب، به ویژه در چارچوب اتحادیه اروپا، نتیجه جهانی شدن فرهنگ و بحران هویت ناشی از آن است. در واقع، سیاست‌های یکپارچه‌کننده و ادغامی کشورهای غربی از جمله قدرت‌های اروپایی، با تبعیضی آشکار علیه مهاجران مسلمان سازماندهی شده است. این سیاست نه تنها به افزایش خودآگاهی مذهبی مهاجران کمک می‌کند، بلکه زمینه‌توسل برخی از آنان را به اعمال افراطی را نیز به وجود می‌آورد. رشد جمعیت مهاجرین که در آینده ساختار هویتی کشورهای اروپایی را تغییر خواهد داد، مزید بر علت شده است تا راست‌گرایان تندرو در برخی از کشورهای غربی همچون فرانسه، آلمان و ... احساس خطر و نگرانی کنند.

در واقع اسلام‌هراسی و مروجان آن، وحشت‌آفرینی و محبوبیت‌نمایی، وزن پیدا کردن اسلام در غرب، ایدئولوژی اسلام سیاسی و هراس آن در اروپا، انگیزه‌های دینی، تبلیغات برای خلافت جهانی و بهره‌گیری از ادبیات آخرالزمانی، تبلیغات و شعارهای فریبنده داعش از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های مجازی (توییتر، اینستاگرام، فیس‌بوک، واتس‌آپ و...)، تبلیغات درخصوص هیجانانگیز و جاذبه‌های جنسی و جذب زنان (جهاد نکاح)، توجه به کودکان و تأکید بر هویت اسلامی فراگیر ... از جمله مواردی هستند که در جذب جوانان اروپایی به داعش دخیل هستند.

علل و انگیزه امنیتی پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش چیست؟

هرچند کانون اصلی خونریزی و خشونت‌طلبی گروه تروریستی داعش در قلب غرب آسیا یعنی سوریه و عراق است؛ اما دیگر هیچ‌ناظر آگاهی نمی‌تواند تأثیرات جهانی و تهدیدهای ناشی از این پدیده را که از شرق چین تا مرکز آمریکا را فرا می‌گیرد، انکار کند.

حضور هزاران شهروند فرانسوی، انگلیس، اتریشی، آلمانی و ... در بین تروریست‌های داعش ترس و وحشت‌شدیدی در دستگاه‌های امنیتی غرب به وجود آورده است. اکثر این افراد زمانی که از جنگ سوریه و عراق بازمی‌گردند، بالقوه تهدید تروریستی برای غرب می‌باشند و بسیاری از آنان هر چه بیشتر رادیکالیزه شده و آماده عملیات تروریستی انتحاری هستند. گاهی اوقات خبرهایی مبنی بر بازگشت این افراد درحالی که رادیکال‌تر شده و دست‌هایشان به جنایت آلوده است منتشر می‌شود. کارشناسان امنیتی معتقدند که تروریست‌های غربی عضو داعش پس از

بازگشت به خانه های خود، بیشتر از هر جای دیگری کشورهای غرب اروپا را مورد حمله خود قرار می دهند.

نتیجه گیری

در پاسخ به واکاوی علل و انگیزه پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش

۱- علل و انگیزه سیاسی، سرخوردگی های سیاسی و عدم پذیرش اسلام و مسلمانان در جوامع و دولت های غربی و فشار بر مسلمانان و آرزوی تشکیل دولت مستقل اسلامی در اذهان آنها از دیگر عوامل سیاسی پیوستن جوانان اروپایی به داعش است.

۲- علل و انگیزه اجتماعی، ترکیبی از تبعیض ها و فشارهای اجتماعی نسبت به مسلمانان با بحران معنا در کلیت جامعه غربی، برخوردهای زننده و حملات برخی شهروندان اروپایی به ویژه با گرایشات نژادپرستی و گروه های اجتماعی ضد مهاجرین با مسلمانان در معابر و اماکن عمومی، در کنار آموزه های افراطی که این جوانان آموخته اند. این ها زمانی که با روحیات خشونت طلبانه، یا هیجانی یا عقده های درونی افراد قرار می گیرد، منجر به شکل گیری قشری از جوانان مسلمان اروپایی سمپاد با داعش می شود.

۳- علل و انگیزه اقتصادی، آنچه مسلم است فقر یکی از عوامل پیوستن جوانان اروپایی به داعش است؛ اما واقعیت این است که فقر تنها عامل پیوستن برخی از جوانان اروپایی به داعش نیست و در این خصوص نمی توان تک علتی به موضوع نگاه کرد. شکاف های طبقاتی، نابرابری اقتصادی، گسترش مادی گرایی، تبعیض شغلی و درآمدی، ناامیدی از بهبود شرایط زندگی می تواند از دیگر عوامل اقتصادی جذب جوانان اروپایی به داعش باشد.

۴- علل و انگیزه فرهنگی، سیاست های یکپارچه کننده و ادغامی کشورهای غربی از جمله قدرت های اروپایی، با تبعیض آشکار فرهنگی، علیه مهاجران مسلمان سازماندهی شده است. این سیاست نه تنها به افزایش خودآگاهی مذهبی مهاجران کمک می کند، بلکه زمینه توسل برخی از آنان را به اعمال افراطی نیز به وجود می آورد.

علل و انگیزه امنیتی، جو رادیکالیزه کردن جوانان اروپایی برای خشونت و آماده کردن عملیات تروریستی انتحاری برای اهداف امنیتی باعث پیوستن به گروه های

■ واکاوی علل و انگیزه پیوستن جوانان اروپایی به گروه تکفیری داعش

تکفیری شده. گاهی اوقات خبرهایی مبنی بر بازگشت این افراد درحالی که رادیکال‌تر شده و دست‌هایشان به جنایت آلوده است منتشر می‌شود. کارشناسان امنیتی معتقدند که تروریست‌های غربی عضو داعش پس از بازگشت به خانه‌های خود، بیشتر از هر جای دیگری کشورهای غرب اروپا را مورد حمله خود قرار می‌دهند.

فهرست منابع

- بشیریه، حسین، (۱۳۹۲)، لیبرالیسم و محافظه کاری، تهران، نشر نی، صدرالحسینی، سید رضا (۱۳۹۵)، اندیشه و عمل داعش، قم: پژوهشگاه امام صادق(ع).
- بولتن ویژه؛ (۱۳۹۸)، نقسا، بررسی، مطالعه، شکل گیری و رشد افراطی اسلام هراسی در اروپای غربی.
- بیلیس، جان، اسمیت، استیو، (۱۳۸۳)، جهانی شدن سیاست: روابط بین الملل در عصر نوین، ترجمه ابوالقاسم راه چمنی و دیگران، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر.
- پایگاه تحلیلی دیده بان (۱۳۹۴)، چرا شهروندان غربی به داعش می پیوندند؟ قابل دسترسی در: <http://didban.ir/fa/news-details/۲۵۶۵۷>
- تفرشی، مجید (۱۳۹۰)، بررسی علل گرایش جوانان متولد یا رشد یافته در غرب به گروه های افراطی ستیزه جوی اسلام گرا یا اسلام ستیز، پایگاه تحلیلی دین آنلاین، قابل دسترسی در: <http://www.dinonline.com/doc/report/ta۴۵۷۴>
- جمالی، جواد (۱۳۹۰)، مدل تئوریک تحلیل با کاربست نظریه سازه انگاری، نشریه آفاق امنیت، شماره ۱۲.
- خبرگزاری ایسنا (۱۳ تیر ۱۳۹۴)، ایدئولوژی داعش بر چه استوار است؟ قابل دسترسی در: <http://isna.ir/fa/news/۹۴۰۴۱۳۰۶۹۶۲۹۴۰۴۱۳۰۶۹۶۲>
- خبرگزاری رسا، (۱۳۹۴)، آمار تکان دهنده تأثیر شبکه های اجتماعی در جذب نیروهای داعش، قابل دسترسی در: <http://www.rasanews.ir/nsite/fullstory/news/?id>
- خبرگزاری فارس، ۱۳۹۳، جهادگرایانی که متعارض با فقه اهل سنت رفتار می کنند، قابل دسترسی در: <http://www.farsnews.com/printable.php?nn=۱۳۹۳۰۸۱۹۰۰۱۲۹۸>
- صابر، محسن (۱۳۹۳)، داعش چگونه روی موج سازی رسانه ها پیشروی کرد؟ وقتی رسانه بستر ترور خشونت می شود، روزنامه خراسان، ۱۰/۲۷/۱۳۹۳، کد ۴۱۸.
- صدرالحسینی، سید رضا (۱۳۹۵)، اندیشه و عمل داعش، قم: پژوهشگاه امام صادق(ع).
- لطیفی، رحیم (۱۳۸۵)، آخرین سفر، سایت اندیشه قم، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.
- لقمانی، عباس (۱۳۹۴)، داعش اروپایی، خبرگزاری فارس، قابل دسترسی در: <http://www.farsnews.com> /13940505000551
- مجددی زاده، زهرا (۱۳۹۳)، استراتژی های رسانه ای داعش، پایگاه تحلیلی تبیان، قابل دسترسی در: <http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=288825>
- نجات پور، مجید؛ میلانی، جمیل؛ نجات، سید علی، (۱۳۹۳)، پدیده داعشی و شگردهای رسانه ای، مطالعات رسانه ای و امت، سال اول، شماره اول.
- Al Shishani, B.M(2009) The rise and fall of Arab fighters in Chechnya/Jamestown, Retrived from www.jamestown.org/fileadmin/Recent_Reports/Trans_amd_Speaker_NCC09142/AIshshani-14Sep06.pdf (Link last accessed 23/11/2014).

- Dafna Rand and Anthony Vassalo, Bringing the Fight Back Home, Western Foreign Fighters in Iraq and Syria, Center for New American Security, August 2014.
- European Countries by population 2022
- Harrod ,A.E ,(2013) 'European Jihad in Syria ', Investigative Project on Terrorism, 6 september 2014, Retrived from www.investigativeproject.org/4153/european-jihad-in-syria (Link last accessed 23/11/2014).
- Hegghammer ,T(2010) The rise of Muslim foreign fighters Islam and the globalisation of Jihad, Retrived from <http://belfercenter.ksg.harvard.edu/>
- ICSR, 2015, Retrived from <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syria-iraq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>.
- Information from Saudi officials ,May 2014 .
- List of European countries by population#Table
- Pantucci, R.(2014)'Foreign fighters-battle-hardened Europeans return home from 14 January 2014 , Retrived from Syria ' <http://raffaelopantucci.com/2014/01/14/foreign-fighters-battlehardenedeuropeans-return-from-syria/> (Link last accessed 23/11/2014).
- Ross ,Daveed Gartenstein, (2015), How many Fighters does the Islamic state really have?
- Stern, Jessica Berger, J. M. (2015) SIS: The State of Terror, Harpercollins Publishers, NewYork.

